

שם המחקר: הקשר בין מסוגלות הורית לבין סטיגמה, סומטיזציה ולחץ בקרב אבות ☸

למתבגרים עם לקות התפתחותית בחברה הבדואית בצפון הארץ

שנה: 2018 ☸

מס' קטלוגי: 663 ☸

שמות החוקרים: פארס כעביה בהנחיית: ד"ר איריס מנור-בנימיני ☸

רשות המחקר: הפקולטה לחינוך- החוג לחינוך מיוחד- אוניברסיטת חיפה ☸

מגבלות המחקר והמלצות למחקרי המשך

ממחקר זה עולה החשיבות והתרומה שיש לקשר בין מסוגלות הורית לבין סטיגמה, סומטיזציה ולחץ. אולם ישנן מגבלות מחקריות שיש להתייחס אליהן ולבחון אותן לאור ממצאי המחקר הנוכחי.

א. הטיה אפשרית בדיווח עצמי. ממצאי המחקר התקבלו על סמך דיווח עצמי של האבות, כלומר מפרספקטיבה אישית ולא נכללו פרספקטיבות נוספות של אנשים הבאים במגע עם המתבגרים עם לקות התפתחותית, כגון בני משפחה אחרים ואנשי מקצוע. מגבלה אפשרית של דיווח עצמי על היבטים שונים הקשורים בחוויה ההורית (למשל, לחץ ותחושת מסוגלות) עלולים להיות מוטים על ידי הצורך בתפיסה עצמית חיובית או בהצגה עצמית חיובית כלפי חוץ. למשל, ממטה-אנליזה של 266 מחקרים מצאו מזוליס, אברמסון, הייד והנקין (Mezulis, Abramson, Hyde & Hankin, 2004) כי כאשר אנשים מתבקשים להסביר התנהגויות או חוויות חיוביות שלהם הם נוטים לטעון כי התנהגויות וחוויות אלו נובעות ממאפייניהם האישיים (ייחוס פנימי), הן יציבות לאורך זמן ושניתן להכלילן על התנהגויות וחוויות אחרות. עם זאת, כאשר התנהגויות וחוויות שלהם היו בעלות אופי שלילי נטו משתתפים לייחס אותן להשפעות סביבתיות (ייחוס חיצוני), וטענו כי הן אינן יציבות לאורך זמן וכי לא ניתן להכלילן על מקרים אחרים. בשל הרלוונטיות הגבוהה של תפקוד הורי לתפיסת העצמי, קרוב לוודאי שההטיות שתוארו לעיל יבואו לידי ביטוי משמעותי במיוחד. כך, הטיה של משתתפים בתפיסת העצמי עשויה לבוא לידי ביטוי, למשל, בדיווח על רמות גבוהות יחסית של תחושת מסוגלות הורית, וברמות נמוכות יחסית של תחושת לחץ אישי.

ב. משתנה המחקר. עוד מגבלה יכולה להיות קשורה למשתנה המחקר אשר בחן משתנים מדידים (כמותניים) חשובים (סטיגמה, סומטיזציה, לחץ ומסוגלות הורית) תוך כדי ויתור על מדדים מרכזיים נוספים שעשויים לשפוך אור על התמודדות הורים ותפיסותיהם בקשר ללקות ההתפתחותית של ילדם, מדדים כמו דיכאון, הערכה עצמית, אמונה, אופטימיות, אושר ועוד.

ג. שכבת גיל. האבות במחקר הנוכחי הם אבות למתבגרים בלבד, דבר שעשוי להיות משמעותי, למשל בכל הנוגע לחוויה של סטיגמה חברתית הקשורה בלקות של ילדם לאורך הרצף ההתפתחותי. במהלך תקופת הילדות הלקות בולטת פחות מבחינה חברתית, ועקב כך, הורים נחשפים פחות לסטיגמה החברתית הקשורה בלקות של ילדם. הבולטות של הלקות בגילאים מאוחרים רבה יותר, וחושפת את ההורים יותר לחוויית הסטיגמה, המשפיעה על הלחץ, וכן על תחושת המסוגלות. לפיכך, העדר התייחסות לשכבות גיל נוספות, כמו הילדות והבגרות מגבילה את יכולת ההבחנה וההסקה בקרב החוקרים ואנשי המקצוע.

ד. מאפיינים סוציו-דמוגרפיים. לקהילה הבדואית בצפון הארץ ישנם מאפיינים סוציו-דמוגרפיים ייחודיים המבדלים אותה מקהילות אחרות, לפיכך, עולה ספק בנוגע לאפשרות הכללת ממצאי המחקר, כך שלא ניתן להכליל ממצאי מחקר זה על כלל אוכלוסיית המשפחות שיש להן ילד עם לקות התפתחותית, הן משפחות במגזר הערבי והן במגזרים אחרים.

ה. החזרת שאלונים. למרות הרצון להגיע למגוון רחב של אבות נשואים ברמות סוציו-אקונומיות שונות, אחוז לא מבוטל מהם לא החזירו את השאלונים, וייתכן כי דווקא מאפיינים שאינם ידועים לנו על אבות אלו היו עשויים להשפיע על ממצאי המחקר באופנים נוספים.

ו. סטטוס משפחתי. המחקר הנוכחי כלל רק אבות ממשפחות שבהן ההורים חיים ביחד כנשואים תוך העדר התייחסות לאבות ממשפחות חד-הוריות, ובכך הקשרים שנבדקו במבנים משפחתיים שבהם האבות הם נשואים לא נבדקו למשל, בקרב אבות גרושים או אלמנים.

למרות מגבלותיו של מחקר זה, הוא מהווה חשיפה ראשונית לעולמם של הורים למתבגרים עם לקות התפתחותית בקהילה הבדואית, וממצאיו מצביעים על חשיבות הנושא ועל הצורך במחקרי המשך.

ממצאי המחקר ומגבלותיו עולה כי מומלץ לערוך מחקרי אורך עם מדגמים הטרוגניים אשר יכללו: גילאים שונים (ציר זמן התפתחותי ועקבי של אנשים עם לקות התפתחותית כמו: ילדות ובגרות); התייחסות לדמויות מרכזיות ומשמעותיות הבאות בקשר ישיר עם הלקות ההתפתחותית ובחינת משתנה המחקר עם סוגי לקויות התפתחות נוספות. בין הסוגים אוטיזם, ספקטרום, לקויות פיזיות-קוגניטיביות, לקויות סנסוריות וכדומה. מטרתם של המדגמים ההטרוגניים היא לבדוק את השינויים העתידיים להתרחש, בחינת הדומה והשונה בראייה הוליסטית. המלצה נוספת למחקרים עתידיים היא: לחקור גם את התפיסות של אנשי המקצוע, ולא רק של ההורים ובני המשפחה, וזאת כדי לבדוק את הפער בין הפרספקטיבה האישית-סובייקטיבית של ההורים לבין הפרספקטיבה המקצועית-אובייקטיבית שעשויה לגשר וליצור אינטגרציה בין ההיבטים, ובכך להרחיב את ההסתכלות על הנושא הנחקר לפרספקטיבה הוליסטית יותר.

בשל השימוש בשאלוני דיווח עצמי הרגישים יותר להטיות הצגה עצמית חיובית, מחקרים עתידיים יכולים להעמיק את הבנת הקשרים בין המשתנים שנחקרו על ידי שיטות איסוף נתונים מגוונות יותר, כגון ראיונות עומק, תצפיות וכדומה.

לבסוף, כדאי לבחון במחקרים עתידיים את הקשרים שנבדקו במחקר הנוכחי, בקרב משפחות חד-הוריות שחלקן בחברה הישראלית הולך וגדל. וזאת משום שהמחקר הנוכחי כלל רק אבות נשואים בלבד.

- [לפריט המלא](#)
- [למאגר המחקרים של קרן שלם](#)
- [למאגר כלי המחקר של קרן שלם](#)